

Underbilag til bilag 13.

Ernst Andersen er enig i, at det indgreb, der foretages, hvis forslaget ophøjes til lov, ikke er et ekspropriativt, erstatningsforpligtende indgreb, og begrundet det således:

Det har gennem lang tid været antaget, at der efter indstilling fra bestyrelsen for en stiftelse (legat, fond) under offentligt tilsyn kan gennemføres en ændring af fundatsens formål, såfremt formålet ikke kan opfyldes eller dog ikke kan opfyldes på den måde, som testator forudsatte, da han oprettede testamentet eller gavebrevet. Der kan såvel fra det 19. århundredes som fra dette århundredes praksis nævnes talrige eksempler herpå. Den udvidelse af det offentlige virksomhed, der fandt sted i det 19. århundrede på skole- og forsøgsområdet og med hensyn til driften af sygehuse, betød en ændring af forudsætningerne for visse stiftelser og legater og resulterede i ændringer i formålet. Udviklingen er fortsat i dette århundrede. Retsreglens eksistens er forudsat i domspraksis, jfr. UfR 1870, s. 1037, og 1935, s. 254 H.

I teorien antoges det tidligere, at der kun kunne foretages ændring i formålsbestemmelserne under ganske særlige betingelser. Nyere teori stiller ikke så strenge krav. Nutiden kan ikke „uden begrænsning være bundet af, hvad testatorer i en fjern fortid har bestemt om, hvorledes der i en fremtid, hvis økonomiske, politiske og sociale forhold de ikke har kunnet forudse, skal forholdes med den formue, som engang var deres“. „At opstille bestemte regler for, hvornår en stiftelse kan ophæves eller forandres ved statens indgriben, er ikke muligt. Opfattelsen i dag er ikke den samme som i 1801, da Ørstedes afhandling fremkom ...“. O. A. Borum: Arveretten, 1950, s. 191-92.

Når man skal begrunde denne beføjelse for det fagministerium, som fører tilsyn med stiftelsen eller legatet, er det nærliggende at se en sammenhæng mellem denne retsregel og retsreglen om, at et testamente allerede på skiftet kan ændres ved „korri-

gerende fortolkning“, når der ved testamentets oprettelse har foreligget en erklæringsvildfarelse eller motivvildfarelse, og når forudsætningerne efter oprettelsen har ændret sig væsentligt. Denne retsregel, som er udformet af romanistisk teori på grundlag af forskellige romerretlige kildesteder, gælder også i dansk ret. Der henvises f. eks. til højesterets dom i Graae-sagen i UfR 1945, s. 1094, hvor retten godkendte, at en testamentarisk bestemmelse blev ændret, fordi der havde foreligget en vildfarelse ved oprettelsen.

Det første spørgsmål, som fakultetet efter forespørgslen må tage stilling til, er, om undervisningsministeriet, såfremt der var fremkommet en indstilling fra stiftelsens bestyrelse og konsistorium som en konsekvens af opløsningen af unionen mellem Island og Danmark, kunne have tilladt en ændring i fundatsen gående ud på, at Den arnamagnæanske Stiftelse blev overført fra Københavns universitet til universitetet i Island eller blev delt i to afdelinger, en islandsk under islandsk bestyrelse og en dansk under dansk bestyrelse. Spørgsmålet må besvares bekræftende. Når der gennemføres en afståelse af en del af territoriet, vil forudsætningerne for de stiftelser og legater, som er fælles for territoriet, og som har et virke, som er af betydning for og har interesse for hele territoriet, undertiden være ændret på en sådan måde, at betingelserne for at ændre formålsbestemmelserne er til stede.

Hvis således en testator i 1921 havde testeret hele sin formue til en stiftelse, der skulle oprette og drive et sydjysk museum med sæde i Kolding, ville der, såfremt Sønderjylland på ny blev afstået til Tyskland, uden tvivl med undervisningsministeriets godkendelse kunne gennemføres en ændring i fundatsen, hvorefter stiftelsen blev delt i to stiftelser, en for den afståede del af landet med sæde i denne del, hvortil overførtes de museumsgenstande, som var af særlig interesse for Sønderjylland, og en for resten af Sydjylland, der bevarede